

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 573/2022 vp

Vastaus kirjalliseen kysymykseen poliisin tekemien esitutkintojen pitkittymisestä ja esitutkinnan asianosaisten oikeusturvasta

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Sanna Antikaisen /ps ym. näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 573/2022 vp:

Mihin toimiin hallitus aikoo ryhtyä tehostaakseen esitutkintaprosessia, jotta tutkittavina olevien rikosten syyteoikeus ei ehdi vanhentua,

aikooko hallitus kasvattaa poliisin resursseja esitutkinta-aikojen lyhentämiseksi ja rikostutkijoiden työmäärän vähentämiseksi,

mihin toimiin hallitus aikoo ryhtyä parantaakseen pitkittyneen esitutkinnan asianosaisten oikeusturvaa ja

aikooko hallitus priorisoida seksuaali- ja muiden väkivaltarikoksien esitutkintaa erityisesti silloin, kun ne kohdistuvat lapsiin?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelmassa tavoitteena on lisätä poliisin, syyttäjien ja tuomioistuinten voimavaroja siten, että koko oikeudellisen prosessin käsittelyajat lyhenevät (esitutkinta, syyttäminen ja tuomioistuinkäsittely lainvoimaiseen tuomioon). Niin ikään tavoitteena on rikosasioiden käsittelyn nopeuttaminen varmistamalla parempi yhteistyö syyttäjän ja poliisien kesken.

Hallitusohjelman mukaisesti poliisien määrää on nostettu hallituskauden aikana noin 7540 henkilötövuoteen, kun vuonna 2018, ennen hallituskauden alkua, se oli 7200 henkilötövuotta. Poliisihallituksen tilinpäätöstietojen mukaan vuonna 2018 rikostorjunnan henkilötövuosien määrä oli 3700 ja vuonna 2021 3900. Resurssien näkökulmasta kehitys on positiivinen, vaikka se ei ole ollut vielä riittävä toiminnallisten tarpeiden kannalta.

Sisäministeriön valmistelemassa yli hallituskauden ulottuvassa sisäisen turvallisuuden selonteossa (Valtioneuvoston julkaisu 2021:48) on arvioitu laadukkaiden poliisipalveluiden edellyttä-

vän 8 200 poliisia vuonna 2030. Myös juuri julkaistussa oikeudenhoidon selonteossa (Valtioneuvoston julkaisuja 2022:67) tunnistettu, että vakaa ja toimiva oikeusvaltio tarvitsee viranomaisilleen riittävät resurssit.

Ulkoisessa toimintaympäristössä on tapahtunut merkittäviä muutoksia, jotka on johtaneet poliisin rikostorjunnan haasteiden kumuloitumiseen pidemmällä aikavälillä. Rikosten määrän kasvun lisäksi rikokset ovat muun muassa tietoteknistyneet, monimutkaistuneet ja kansainvälistyneet. Esimerkiksi tietomurto-tutkinnassa voi olla tuhansia asianomistajia esitutkinnassa kuultavina. Rikosten selvittäminen vie siten yhä enemmän aikaa, myös esitutkinnan muotosidonnaisuuksien takia. Eri tekijöiden yhteisvaikutuksena tutkinta-ajat ovat kasvaneet ja rikosten selvitysprosentti on heikentynyt.

Nykytilan parantamiseksi poliisi on käynnistänyt toimet turvataksaan rikostorjunnan palvelut tasapuolisesti. Ne tähtäävät myös kokonaisvaltaiseen rikostorjunnan ja esitutkinnan kehittämiseen. Poliisi on jo tehnyt organisatorisia ja toimintaprosesseihin liittyviä kehittämistoimia sekä valtakunnallisesti että alueellisesti. Esimerkiksi sähköisen rikosilmoituksen kehittämisellä on pyritty vähentämään poliisin mekaanista työtä ja parantamaan kansalaisten rikosilmoituksen sisältöä sen myöhempää käsittelyä silmällä pitäen. Samoin sähköisen esitutkintapöytäkirjan kehittäminen tähtää toiminnalliseen yhdenmukaistamiseen ja laadun parantamiseen. Päivittäisrikosten esikäsittelytoiminnalla on merkittävä vaikutus poliisin tutkinnan tilaan ja erityisesti suurten juttujen hallintaan, jonka takia poliisi on yhdenmukaistamassa esikäsittelytoimintoa valtakunnallisesti. Ns. yhden kosketuksen periaatteen eli pikatutkinnan mallin käyttöä tehostamalla pyritään myös nopeuttamaan yksinkertaisten juttujen esitutkintavaihetta. Myös henkilöstön työhyvinvointiin on kiinnitetty huomiota. Poliisihallitus on painottanut vuoden 2023 tulosohejauksessaan lakisääteisten velvoitteiden toteutumista ja rikostutkinnan parantamista, erityisesti perustutkinnan tilaa, osaamista, laatua ja johtajuutta kehittämällä. Kehittämistoimet siis jatkuvat, mutta niiden vaikutukset näkyvät vasta pidemmällä aikavälillä.

Esitutkinnan kehittämiseksi tarvitaan myös laaja-alaisempaa rikosprosessin kehittämistä, joka vastaa toimintaympäristön muutokseen. Hallituskaudella jo aiemmin on toteutettu rikosprosessiketjun toimivuutta tarkasteleva selvitystyö (Oikeusministeriön selvityksiä ja ohjeita 2020:6). Raportin kehittämis ehdotusten pohjalta asetettiin rikosprosessin tehostamistyöryhmä, jonka mietintö julkaistiin 18.3.2022 (Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2022:14). Niiden jatkeena oikeusministeriö on asettanut 30.9.2022 työryhmän arvioimaan keinoja esitutkinnan ja rikosprosessin sujuvoittamiseksi (VN/24963/2022). Työryhmä tulee arvioimaan toimia, joilla voidaan edelleen sujuvoittaa rikosasioiden käsittelyä koko rikosprosessiketjussa. Työryhmän tulee myös tarkastelemaan niitä esitutkinnan ja rikosprosessin vaiheita ja toimia, joita olisi mahdollista karsia tai tehostaa käsittelyn nopeuttamiseksi asianosaisten oikeusturvan kuitenkin vaaran tumatta. Työryhmän toimikausi päättyy 30.3.2023.

Lisäksi poliisin toimialan ja sen toimintaedellytysten turvaamiseksi sisäministeriö on myös käynnistänyt toimialan vakauttamistoimet, jolla toimeenpannaan myös poliisin määrärahoja koskevan selvityksen suosituksia (Sisäministeriön julkaisuja 2022:24). Vakauttamistoimien tavoitteena on turvata, että tulevaisuudessakin poliisilla on toimintaedellytykset suoriutua lakisääteisestä tehtävästään muuttuvan yhteiskunnan odotusten mukaisesti.

Oikeudenkäynnin viivästymisen hyvittämisestä (362/2009) annetussa laissa säädetään asianosaisen oikeudesta saada hyvitys, jos oikeudenkäynti viivästyy. Viivästyksenä otetaan huomioon myös esitutkinnan kesto, mutta se ei kata tilanteita, joissa syytetä ei nosteta. Eduskunnan oikeusmies on ratkaisussa (EOAK/1510/2021) nostanut esille vahingonkorvauslain 5 luvun 6 §:n kattavuuden. Oikeusministeriössä on käynnissä säädöshanke (OM045:00/2021), jossa selvitetään julkisyhteisön korvausvastuuta ja muun muassa perus- ja ihmisoikeuden loukkauksen hyvittämistä koskevan sääntelyn lisäämistä vahingonkorvauslakiin (412/1974). Uudistusta valmistelevan työryhmän määräaika on 30.11.2022.

Hallitus on antanut eduskunnalle esityksen (HE 144/2022 vp), jossa ehdotetaan lainsäädäntömuutoksia lapsiin kohdistuvien rikosten käsittelyn nopeuttamiseksi. Esitutkinta suoritettaisiin kiireellisesti, jos rikos olisi seksuaalirikos tai kohdistunut henkeen, terveyteen, vapauteen, yksityisyyteen, rauhaan tai kunniaan.

Helsingissä 24.11.2022

Sisäministeri Krista Mikkonen

VN/30066/2022-SM-2

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: